

Kronospan – ilgtermiņa attīstība un specifika

Avoti: Eiropas Savienības informācijas vietnes

Austrijas izcelsmes koka plātņu ražošanas gigants *Kronospan* Baltijas un Ziemeļvalstu reģionā īsteno ilgtermiņa attīstības stratēģiju, kuras mērķis ir pārvietojies no vienkāršas jaudu paplašināšanas uz aprites ekonomiku, ilgtspēju un padziļinātu reģionālo integrāciju. Atšķirībā no vēsturiskajiem investīciju vilņiem, kad koncerns būvēja jaunas megarūpnīcas, šā brīža un tuvākās nākotnes plāni ir vērsti uz esošo aktīvu modernizāciju, enerģētisko neatkarību un ķīmisko izejvielu piegādes ķēžu pārņemšanu.

Plāni un attīstība Baltijā

Baltijas reģionā galvenais koncerna balsts joprojām ir uzņēmums *Kronospan Riga*, kas ir viena no lielākajām un modernākajām koksnes paneļu ražotnēm reģionā. Koncerna tuvākās nākotnes prioritāte Baltijā ir pāreja uz 100% ilgtspējīgu un "tīru" ražošanu. Investīcijas tiek novirzītas tehnoloģijās, kas ļauj ražošanas procesā arvien vairāk izmantot otrreizēji pārstrādātu koksni un mēbeļu atlikumus, tādējādi samazinot neapstrādātas apaļkoksnes patēriņu. Rīgas ražotnē tiek integrēti moderni attīrīšanas torņi ar fotoelementiem, lai efektīvi atdalītu un pārstrādātu koksnes blakusproduktus. Tāpat kā citās Eiropas rūpnīcās, arī Baltijā *Kronospan* plāno mazināt CO₂ pēdu, investējot biomasas katlos, kas siltumenerģiju ražo no koksnes mizām un pārstrādei nederīgiem atgriezumiem. Uzņēmums *Kronospan Riga* ir kļuvis par Ārvalstu investoru padomes Latvijā (FICIL) biedru. Tas liecina par koncerna plāniem aktīvāk iesaistīties reģiona uzņēmējdarbības vides un nodokļu politikas veidošanā, īpaši jautājumos, kas skar Eiropas Zaļā darījuma tēmas, profesionālo izglītību un reģionālo nodarbinātību.

Konsolidācija Ziemeļvalstīs

Ziemeļvalstu reģionā *Kronospan* pēdējā laikā veic stratēģiskus soļus, lai nodrošinātu pilnīgu kontroli pār ražošanas piegādes

ķēdēm un nepieciešamajām izejvielām. Viens no pēdējā laika nozīmīgākajiem koncerna darījumiem Ziemeļvalstīs ir Dānijas ķīmisko produktu ražotāja *Nordalim A/S* nonākšana pilnīgā *Kronospan* īpašumā. *Nordalim* specializējas sveķu un līmvielu ražošanā, kas ir kritiski svarīga sastāvdaļa koksnes plātņu - *MDF*, *OSB*, skaidu plātņu - ražošanas procesā. Kļūstot par vienīgo šīs rūpnīcas īpašnieku, *Kronospan* nodrošina sev neatkarību no ārējiem ķīmisko izejvielu piegādātājiem visā Skandināvijas un Baltijas reģionā. Ziemeļvalstīs koncerns fokusējas uz gatavās produkcijas, piemēram, mitrumizturīgo un dizaina grīdas segumu, izplatīšanas tīkla attīstību, konkurējot ar tradicionālajiem vietējiem ražotājiem.

Tuvākās nākotnes ieskicējums - ko gaidīt?

Analizējot *Kronospan* globālās aktivitātes arī, nesenās vērienīgās investīcijas Spānijā un jaunu dizaina centru izveidi visā pasaulē, var prognozēt, kāda būs koncerna tuvākā nākotne Baltijas un Ziemeļvalstu reģionā

Rūpnīcas Rīgā un citviet reģionā tiks maksimāli pielāgotas tam, lai strādātu pēc slēgtā cikla principa. Tuvākajos gados gaidāmas papildu investīcijas šķirošanas un smalcināšanas mezglos, kas ļaus importēt un pārstrādāt nolietotās mēbeles no visas Skandināvijas. Ņemot vērā koncerna praksi citviet Eiropā, kur blakus rūpnīcām tiek būvēti vēja un saules parki pašpatēriņam, pastāv liela varbūtība, ka līdzīgi atjaunojamās enerģijas projekti tiks pieteikti vai attīstīti arī Baltijas ražotņu energoapgādes nodrošināšanai. No vienkāršu bāzes plātņu pārdošanas *Kronospan* arvien vairāk pāries uz gataviem, laminētiem dizaina risinājumiem, specializētiem fasāžu paneļiem un antibakteriāliem materiāliem, kurus pieprasa modernā būvniecības un mēbeļu rūpniecība Ziemeļvalstīs.

Kronospan struktūra un “vēsture austrumpusē”

Austrijas kokapstrādes giganta *Kronospan* korporatīvā pārvaldība, vēsture Krievijā un vides prakses ir viens no pretrunīgākajiem un sarežģītākajiem tematiem nozarē. Koncerns ir pazīstams ar savu

agresīvo biznesa modeli un ārkārtīgi necaurredzamo struktūru, kas regulāri rada konfliktus ar sabiedrību un regulatoriem.

Kronospan nav klasisks biržā kotēts uzņēmums, tas joprojām ir Austrijas Kaindlu ģimenes privātā kontrolē. Austrijas tiesu un pētniecisko žurnālistu dati liecina, ka koncerns sastāv no simtiem juridisko personu, kas apvienotas sarežģītā ofšoru ķēdē. Biznesa kodols vēsturiski ir centrēts Kipras holdingā *Kronospan Technical Holdings*, kas tālāk pieder Menas salas reģistrētam uzņēmumam, kura patiesais labuma guvējs ir privāts fonds Lihtenšteinā. Šāda struktūra ļauj koncernam maksimāli nosegt patiesos peļņas rādītājus, optimizēt nodokļus un pasargāt mātesuzņēmumu no juridiskajiem riskiem vietējās valstīs.

Krievijā "Kronospan" ienāca 2000. gadu sākumā, uzbūvējot milzīgas rūpnīcas Jegorjevskā, Maskavas apgabalā, un Ufā. Koncerns kļuva par lielāko koksnes plātņu ražotāju un investoru nozarē gan Krievijā, gan Baltkrievijā. Pēc Krievijas iebrukuma Ukrainā *Kronospan* nonāca milzīgā spiedienā. 2022. –2023. gadā uzņēmums paziņoja, ka ir veicis stratēģisko pārskatu un "atdalījis" savu biznesu Krievijā un Baltkrievijā, nododot to Abu Dabī reģistrētam fondam *Causa Foundation*, kā arī vietējai vadībai. 2023. gada beigās juridiskās personas Krievijā mainīja nosaukumus – piemēram, *Kronospan LLC* kļuva par *Ultradekor LLC*. 2025. gada decembrī atsevišķas vecās struktūras, kā *Kronospan OSB LLC*, tika pilnībā likvidētas. Starptautiskie uzraugi un pētnieki, piemēram, *KSE Institute*, šo darījumu vērtē neviennozīmīgi. Lai gan formāli *Kronospan* ir fiksēts kā "tirgu pametis", kritiķi norāda, ka *Causa Foundation* un pāreja uz *Ultradekor* zīmolu ir juridiska shēma, lai pasargātu koncerna Eiropas daļu no sankcijām, kamēr ražotnes turpina strādāt un nodrošināt produkciju Krievijas iekšējam tirgum.

Sadarbība ar sertifikācijas sistēmām

Vēsturiski *Kronospan* aktīvi sadarbojās ar pasaules vadošajām ilgtspējīgas mežsaimniecības sertifikācijas sistēmām – FSC un PEFC. Tas bija kritiski svarīgi, lai eksportētu plātnes uz Rietumeiropu. Uzreiz pēc kara sākuma PEFC un FSC pasludināja Krievijas un Baltkrievijas koksni par "konfliktu koksni". Sākotnēji darbība tika apturēta, bet vēlāk visi FSC un PEFC sertifikāti Krievijas teritorijā tika pilnībā anulēti. Tas nozīmē, ka neviena no

bijušajām *Kronospan* - tagad *Ultradekor* - rūpnīcām Krievijā vairs nevar pārdot produkciju ar starptautisko zaļo marķējumu, un šī produkcija ir pilnībā bloķēta Eiropas Savienības tirgū. Savukārt Eiropas rūpnīcas, tostarp Latvijā, turpina strādāt FSC/PEFC sistēmās.

Sabiedrības attieksme un konflikti

Sabiedrības attieksme pret *Kronospan* daļā valstu ir izteikti negatīva vai konfrontējoša. Uzņēmums regulāri ir iesaistīts tiesvedībās un lokālos skandālos

Koncernam ir pastāvīgi konflikti ar vides aktīvistiem. Piemēram, Čehijas pilsētā Jihlavā vietējie iedzīvotāji gadiem cīnās pret uzņēmumu par troksni un gaisa piesārņojumu ar formaldehīdu, kas ir kancerogēna viela, ko izmanto plātņu līmēšanai. Savukārt, Rumānijas tiesībsargājošās iestādes veica kratīšanas *Kronospan* filiālēs, turot uzņēmumu aizdomās par formaldehīda izmešu datu viltošanu un 24 tonnu bīstamo atkritumu nelikumīgu izvešanu uz Zviedriju, uzdodot tos par nebīstamiem.

Eiropas Komisija uzsāka padziļinātu izmeklēšanu pret *Kronospan* par mēģinājumu monopolizēt tirgu Polijā – tā bija *Pfleiderer Polska* pārņemšana. Redzot, ka Eiropas Komisija darījumu aizliegs konkurences pārkāpumu dēļ, *Kronospan* bija spiests no šī darījuma atkāpties.

Arī Rīgā, Bolderājas apkaimes iedzīvotāji vēsturiski ir protestējuši pret rūpnīcas radīto putekļu piesārņojumu un smaku, kas liek uzņēmumam nepārtraukti investēt jaunās attīrīšanas iekārtās, lai saglabātu darbības atļaujas.

"Kronospan" ir finansiāli un industriāli ārkārtīgi spēcīgs spēlētājs, taču tā korporatīvā reputācija ir smagi cietusi ofšoru shēmu, formālās Krievijas tirgus pamešanas un regulāro vides skandālu dēļ visā Eiropā.

Kas ir *Causa Foundation* un kāda ir tā loma?

Pēc Krievijas pilna mēroga iebrukuma Ukrainā, *Kronospan* nonāca milzīgā reputācijas un tiesiskā spiedienā Eiropā, jo koncerna meitasuzņēmumi Krievijā un Baltkrievijā bija apvienoti tajā pašā

Kipras holdingā - *Kronospan Holdings East Ltd* - kas pārvaldīja daļu Eiropas biznesa. 2022. gada 31. augustā *Kronospan* paziņoja, ka ir nodalījis un nodevis visus savus Krievijas un Baltkrievijas aktīvus neatkarīgam, Apvienotajos Arābu Emirātos reģistrētam fondam *Causa Foundation*. Pētnieciskie žurnālisti, piemēram, Austrijas medijs *Profil*, ātri vien atklāja, ka *Causa Foundation* nav nejaušs pircējs, bet gan Lihtenšteinā un Vaducā bāzēta holdinga struktūra - *Causing Holding AG* - kas vēsturiski un caur uzticamības personām ir cieši saistīta ar to pašu Kaindlu ģimeni. Kritiķi uzskata, ka šī uzņēmumu sadale tika veikta, lai Eiropas regulatori un sankciju uzraugi nevarētu vērsties pret *Kronospan* Rietumeiropas un Baltijas rūpnīcām. *Kronospan*, tomēr, uzsver: "*Mūsu business ārpus Krievijas šīs atdalīšanas rezultātā nav ietekmēts un turpina strādāt kā parasti*".

Kronospan Riga kā Latvijas uzņēmums atrodas Eiropas Savienības tiesiskajā un tiesību normu telpā. Tāpēc tieša un atklāta saikne ar agresorvalstu aktīviem tam būtu finansiāls un operacionāls spriedums. Pateicoties tam, ka Krievijas un Baltkrievijas rūpnīcas juridiskajā shēmā tika "pārrakstītas" uz *Causa Foundation*, Latvijas uzņēmums juridiski tika pilnībā nošķirts no šiem toksiskajiem aktīviem. Tas ļāva *Kronospan Riga* izvairīties no banku kontu bloķēšanas un sadarbības pārtraukšanas ar Eiropas klientiem. Lai gan *Kronospan Riga* tika pasargāts juridiski, uzņēmums saskārās ar milzīgu krīzi. Līdz kara sākumam Baltijas rūpnīcas iepirka ievērojamu daudzumu koksnes, šķeldas un ķīmisko līmvielu no Baltkrievijas. Kad *FSC* un *PEFC* anulēja sertifikātus reģionā un Eiropa noteica sankcijas Baltkrievijas koksnei, Rīgas rūpnīcai nācās pilnībā pārkārtot piegādes ķēdes uz vietējo Baltijas tirgu un Skandināviju. Kamēr Rīgā rūpnīca turpina strādāt zem starptautiskā un labi zināmā *Kronospan* zīmola, Krievijas rūpnīcas, kas nodotas *Causa Foundation*, ir spiestas veikt zīmola maiņu un šobrīd darbojas ar nosaukumu "*Ultradekor*", lai neradītu tiešas asociācijas ar Eiropas koncernu.

Situācija, kas nav viennozīmīga

Causa Foundation izmantošana, kā uzskata pētnieciskie žurnālisti un kritiķi, kļuva par izcilāko piemēru tam, kā "uz papīra" uzņēmums pamet Krievijas tirgu, lai nomierinātu sabiedrību un politiķus Latvijā un Eiropā, taču reālajā dzīvē saglabā kontroli pār saviem miljardu vērtajiem aktīviem austrumos, izmantojot nepārskatāmus ofšoru

fondus. Tāpēc sabiedrības un nevalstisko organizāciju attieksme pret *Kronospan* Latvijā joprojām ir piesardzīga – no vienas puses, tas ir milzīgs darba devējs un nodokļu maksātājs Rīgā, no otras puses – tā mātesuzņēmuma ētiskā izvēle kara kontekstā tiek vērtēta ļoti pretrunīgi...